

est voluntarium. Sed primus motus est contra voluntatem: quod patet ex hoc quod dicitur Rom. vi. 19. Quod nolo malum, hoc ago: quod de primis, moribus exponitur. Igitur cum primus motus sit peccatum, videtur quod non omne peccatum sit voluntarium.

6. Præterea. Quod est per necessitatem originis tractatum, non est voluntarium. Sed aliquid peccatum est huiusmodi, scilicet originale. Ergo non omne peccatum est voluntarium.

Sed contra. Nihil prohibetur nisi quod est in potestate eius cui fit prohibitio. Sed peccatum omne prohibetur. Ergo omne peccatum est in potestate peccantis. Sed nihil est in potestate hominis nisi quod est voluntarium. Ergo omne peccatum est voluntarium.

Præterea. Involuntarium, ut dicit Philosophus in III. Ethic. cap. 1. non meretur poenam, sed ignoscantiam. Sed omne peccatum meretur poenam. Ergo nullum peccatum est involuntarium.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod peccatum, secundum quod habet rationem culpæ, non potest esse nisi eo quod in potestate alicujus consistit: quia ex illo defectu qui in potestate eius consistit, homo calpatur, & vituperatur; non autem ex eo quod in potestate eius non fuit, ut si cæcus nascatur: talis enim defectus magis ad misericordiam provocat quam ad vindictam. Et quia potentia secundum quam nostrorum actuum domini sumus, est voluntas; inde est quod omne id quod in potestate nostra constitutum est, voluntarium dicitur: & inde oportet omne peccatum voluntarium esse, secundum quod peccatum, & culpa idem sunt: quia si peccatum largius accipitur, sic invenitur in omnibus quæ propter finem agunt (sive agant per voluntatem, sive per necessitatem naturæ) cum eorum actus a fine debito obliquatur, ut in II. Phys. text. LXXXI. dicitur.

Ad primum ergo dicendum, quod malum non est volitum per se: nullus enim ad malum intendens aliquid operatur, ut Dionysius dicit (de divin. Nom. cap. 14.) sed per accidens potest esse voluntarium, dum scilicet aliquis æstimat bonum quod malum est, vel cum appetit aliquid bonum secundum quid, cui est adjuncta ratio mali simpliciter.

Ad secundum dicendum, quod sicut habitus virtutis politicæ non acquiritur subito: quia una dies non facit ver, ut in I. Ethic. cap. 11. dicitur; ita etiam nec subito habitus ille destruitur: ideo dicit Philosophus II. Ethic. cap. 5. quod ex quo aliqui habitus vitiosum acquisierunt, non est in potestate eius ut statim habitum deponat; sed tamen est in eius potestate ut statim non secundum illum habitum operetur: quia habitus voluntarii non inclinant necessario ad actus: & sic etiam per exercitium operum poterit ex toto habitus ille malus consumi: & ita constat quod peccatum illius qui vitiosum habitum habet, voluntarii rationem non perdidit.

Ad tertium dicendum, quod quando per ignorantiam peccatur, illud quod est peccatum, non est omnino ignoratum; sed est ignoratum secundum quod, nescitur de illo actu quod malus sit: & secundum hoc quod est malum, non erat ratio volendi: & ideo talis ignorantia voluntarium non tollit. Et præterea ipsa ignorantia quodammodo voluntaria est: quia ignorat ea quæ scire tenetur, & potest. Si autem scire non posset, tunc voluntarie quidem faceret actum, sed non voluntarie peccaret: & talis

ignorantia invincibilis est; quam si vitare non posset, peccatum excusaret, ut jam peccatum non esset.

Ad quartum dicendum, quod secundum eos qui dicunt, quod in peccato omissionis non exigitur actus voluntatis, peccatum illud dicitur voluntarium non propter actum voluntatis in omissionem transeuntem, sed in quantum ommissio in potestate omittentis est, quia potest omittere, & non omittere.

Ad quintum dicendum, quod inter peccata actualia minimum de ratione peccati habet primus motus, & ita etiam minimum habet de ratione voluntarii, hoc tantum scilicet quod voluntas præveniendum impedire potest in particulari; quamvis non possit omnes universaliter impedire, ita quod nullus surgat: & sic aliquo modo est in potestate voluntatis. Dicitur autem esse contra voluntatem, quia in contrarium eius est naturalis inclinatio voluntatis, de qua supra dictum est.

Ad sextum dicendum, quod peccatum originale, per se loquendo, est peccatum naturæ, & non personæ, nisi mediante natura: & ideo est voluntarium voluntate naturæ: non tamen voluntate personæ cuiuslibet in qua invenitur, sed Adæ tantum, qui naturam infecit.

ARTICULUS II.

Utrum omne peccatum sit in voluntate.

1. 2. quæst. LXXIV. art. 2. & de malo quæst. 1. art. 2. & supra dist. xxxv. art. 4. & distinct. xxxix. art. 2.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non omne peccatum sit in voluntate. Peccatum enim, & virtus sunt in eodem subiecto. Sed virtus est in ratione, ut in I. Ethic. dicitur cap. 11. Græco-lat. Cum igitur voluntas sit alia potentia à ratione, videtur quod peccatum non sit in voluntate.

2. Præterea. Quod est susceptivum dignioris, potest esse susceptivum indignioris. Sed concupiscibilis est susceptiva virtutis, quia temperantia est in concupiscibili. Ergo & concupiscibilis non impeditur propter suam imperfectionem quin in ea peccatum esse possit.

3. Præterea. In illa potentia est peccatum in cuius actu deformitas peccati consistit. Sed hæc non solum est in actu voluntatis, sed etiam in actibus aliarum potentiarum, ut supra dictum est. Ergo non in sola voluntate peccatum est.

4. Præterea. Objectum voluntatis est bonum simpliciter; sed objectum concupiscibilis est bonum secundum sensum. Sed magis peccatur per conversionem ad delectabilia sensus quam per conversionem ad bonum simpliciter. Ergo peccatum magis est in concupiscibili quam in voluntate.

5. Præterea. Sapient. xi. 17. Per quæ quis peccat, per hæc & torquetur. Sed homo totus punitur. Ergo non solum in voluntate peccatum eius consistit.

Sed contra est quod in littera dicitur: Nusquam nisi in voluntate peccatum est.

Præterea. Sicut se habet falsa opinio ad intellectum, ita prava actio ad voluntatem. Sed falsa opinio non est nisi in intellectu. Ergo peccatum non est nisi in voluntate.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod aliquid esse in voluntate

luntate potest intelligi dupliciter: vel ita quod sit in ea sicut in causa; & sic ex præmissa quæstione patet omne peccatum in voluntate esse, in quantum omne peccatum voluntarium est: vel ita quod sit in ea sicut in subiecto; & tunc distinguendum est: quia subiectum peccati potest accipi vel proximum, vel primum. Proximum subiectum peccati est illa potentia quæ actum peccati elicit; & sic in diversis potentiis contingit esse peccatum, & non solum in voluntate. Primum autem subiectum peccati est ex quo inest homini peccati susceptibilitas: & quia homo non est susceptibilis culpæ, nisi secundum quod est suorum dominus actuum, & hoc sibi competit secundum quod est voluntatem habens; ideo primum subiectum peccati voluntas est.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio accipitur ibi à Philosopho pro parte intellectiva, quæ voluntatem, & rationem complectitur, quia cuiuslibet apprehensioni suus appetitus respondet: quod patet ex hoc quod rationabile per participationem vocat irascibile, & concupiscibile, quæ sunt potentie appetitive. Est autem peccatum in ratione sicut in dirigente, & in voluntate sicut in eligente: & ideo cum peccatum in electione compleatur, potius voluntas quam ratio subiectum eius primum dici debet.

Ad secundum dicendum, quod virtus non est in concupiscibili, nisi secundum quod alicqualiter participat rationem, in quantum est rationi obediens: & ideo non oportet quod sit primum subiectum peccati; sed proximum potest esse.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, actus aliarum potentiarum non habent rationem culpæ, nisi secundum quod subjacent imperio voluntatis: unde patet quod peccati primum subiectum voluntas est.

Ad quartum dicendum, quod delectabile secundum sensum quamvis non sit objectum voluntatis, in quantum huiusmodi, potest tamen esse objectum eius, in quantum apprehenditur ut bonum simpliciter; & hoc modo est peccatum circa delectabile sensui.

Ad quintum dicendum, quod etiam quamvis homo possit puniri secundum omnes partes, non tamen est susceptivus poenæ (si poena proprie sumatur) nisi in quantum est voluntatem habens: quia ex hoc aliquid poenale est quod voluntati adversatur: & ideo voluntas est primum subiectum poenæ, sicut & culpa.

EXPOSITIO TEXTUS.

Si enim fides intentionem dirigit, & intentio bonum opus facit; ubi non est fides, nec intentio bona, nec opus bonum esse videtur. Ista ratio soluta est in 2. art. primæ quæstionis.

DISTINCTIO XII.

An voluntas, & actio mala in eodem homine, & circa eandem rem sint unum peccatum, vel plura.

CUM autem voluntas mala, & operatio peccatum sint, quæri solet, utrum in eodem homine, & circa eandem rem hæc duo unum sint peccatum, vel diversa; ut si quis furatur voluntate, voluntatem habuit malam, quæ peccatum est, & actum malum, qui peccatum est. Hæc autem duo diversa sunt, scilicet voluntas, & actio. Sed numquid diversa sunt peccata, an unum? Quidam dicunt, unum esse peccatum.

(1) Al. deest. (2) Al. præcedens. (3) Al. Quod tamen in voluntate &c. (4) Al. Quibus aliis hæc duo respondent esse non peccata.

Quod à quibusdam irrationabiliter adstruitur. Si intelligatur quod quælibet actio mala sit, & peccatum; opinio irrationabilis est. Si autem intelligatur quod quidquid agant, in peccato semper permanent, dum sine fide sunt; opinio rationabilis est.

Nihil est bonum sine summo bono. Infideles igitur sunt sine summo bono quantum ad illam societatem quæ est per participationem gratiæ, & ideo gratuitum bonum in eis non est. Non tamen sunt sine summo bono quantum ad hoc quod ejus bonitatem per bona naturalia participant.

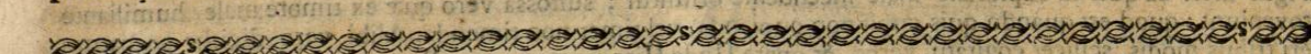
Falsa virtus est etiam in optimis moribus: quia scilicet non ducit ad æternam felicitatem ad quam virtus perfecta, & vera per actus meritorios ducere potest.

Sine charitate nullum mandatorum custoditur. Verum est quantum ad intentionem præcipientis, sed non quantum ad substantiam præcepti: & hoc habitum est dist. xxviii.

Bonum enim multipliciter accipitur. Bonum, secundum Philosophum, dividitur in utile, delectabile, & honestum. Ergo cum hic istæ differentiæ non ponantur, videtur insufficienter distinguere. Sed dicendum, quod Philosophus assignat partes boni quæ sunt ipsius secundum se; hic autem assignantur partes boni in ordine ad aliud. Potest autem aliquid accipi esse bonum in ordine ad tria. Primo modo ut in ordine ad finem; & sic respectu ejusque finis dicitur utile; respectu autem finis ultimi, qui est vita æterna, dicitur bonum remunerabile, quod est bonum honestum meritorium. Secundo modo ut in ordine ad aliquid bonum simile (1) illi ad quod ordinatur; vel sicut signum, & sic signum boni dicitur bonum, ut patet in sacramentis legalibus; vel sicut (2) prætendens ejus similitudinem; & sic bonum apparet dicitur bonum; & hoc præcipue est bonum delectabile. Tertio modo in ordine ad præceptum; & sic dicitur bonum simpliciter quod lege præcipitur; & hoc est etiam remunerabile, & honestum; & secundario dicitur licitum bonum quod nullo præcepto prohibetur. Unde modi Aristotelis quodammodo includuntur in istis.

Peccatum quippe illud cogitandum est quod tantummodo peccatum est. Ista solutio procedit, si accipiamus voluntarium simpliciter, & perfecte, quod non in omni peccato invenitur; sed si accipiamus voluntarium quocumque modo, sic invenitur in quolibet peccato, ut ipse in processu solutionis ostendit.

Quid (3) enim, ut ait Augustinus, tam in voluntate quam ipsa voluntas? Voluntas dicitur esse in voluntate, dum actus voluntatis proximus in potestate ipsius potentie existit: utrumque enim dicitur voluntas, scilicet potentia, & actus.

tum; alii vero diversa esse peccata dicunt: quia cum constet hæc duo diversa esse peccata, aut diversa duo peccata dicuntur, aut duo diversa non peccata. (1) Quibus alii respondent, hæc duo diversa esse, non peccata. Non enim peccata sunt, sed peccatum unum: quia una prævaricatio, vel inobedientia in utroque admittitur, sive quando vult, sive quando agit; & unus est ibi contemptus; sed minor cum in voluntate solum peccatum continetur, major vero cum voluntati etiam operatio additur: & ideo majus fit peccatum, & non plura, cum voluntas operi mancipatur.

Alia contra eosdem oppositio.

SED adhuc eisdem objicitur. Si unum tantum peccatum illa duo peccata sunt, cum quis voluntate mali prius concepta, deinde opus patriverit, non pro aliquo reus est, nisi pro quo ante opus reus erat, cum adhuc in sola voluntate peccatum consistebat. Nullus enim reus est æternæ mortis nisi pro peccato. Sed peccatum aliud non est admissum actione quam prius admissum voluntate erat. Non igitur pro aliquo alio iste fit damnabilis actu peccando, quam ante fuerat, cum sola voluntate delinquebat. Ad hæc etiam illi respondentes dicunt, propter peccatum quidem tantum illum furem reum constitui: & quamvis ejus voluntas, & actio unum sint peccatum, pro alio tamen reus factus est actu peccando, quam prius erat sola voluntate delinquendo: quia pro actu, qui est aliud quam voluntas, licet non aliud peccatum.

Alia adversus eosdem oppositio.

ITEM adhuc quæstioni instant, dicentes, ideo hæc duo diversa esse peccata, quia diversorum legis mandatorum prævaricationes sunt. Alio enim mandato legis prohibetur actio furti, scilicet, Non furaberis; alio voluntas furandi, scilicet, Non concupisces rem proximi tui. Cum hæc duo diversa mandata sint, quibus illa duo prohibentur, patet illa duo diversas esse prævaricationes: diversa igitur peccata. Ad quod etiam illi dicunt, diversa quidem esse mandata, quibus illa duo distinctim prohibentur, ut Augustinus docet super Exodum quæst. LXXI. verumtamen illis non observatis, una prævaricatio tantum incurritur, unumque peccatum contrahitur, licet duo diversa illis prohibeantur; sicut è converso duo sunt mandata charitatis, quibus duo præcipiuntur diligi; una tamen in eis nobis commendatur charitas.

Si peccatum ab aliquo admissum in eo sit quousque pœniteat.

PRÆTEREA quæri solet, cum ab aliquo peccato voluntate perpetrato voluntas id agendi, & actio transierit, nondum tamen vera pœnitentia habita, utrum illud peccatum, usquequo pœniteat, sit in eo: quod non esse videtur, quia voluntas illa quæ prius fuit, non est, nec actio: quia non illud vult, vel agit quod ante voluit, & egit. Sed non est ignorandum, peccatum duobus modis in aliquo dici esse, & transire, scilicet actu, & reatu. Actus est in aliquo, dum ipsum quod peccatum est, ut actio, vel voluntas, in peccante est; reatu vero, cum pro eo, sive transierit, sive adsit, mens hominis polluta est, & corrupta; totusque homo supplicii obligatur perpetuis: nec unquam est in aliquo peccatum actu, præter originale, quin sit etiam reatu; sed est reatu (2) interdum postquam transit actu.

Quibus modis dicitur in Scriptura reatus.

REATUS autem in Scriptura multipliciter accipitur, scilicet pro culpa, pro pœna, pro obligatione pœnæ temporali, vel æternæ. Si enim mortale est, obligat nos pœnæ æternæ; si veniale, obligat nos pœnæ temporali: duo enim sunt genera peccatorum, mortalium scilicet, & venialium. Mortale est per quod homo meretur pœnam æternam: crimen enim, ut ait Augustinus (tract. XLI. in Joan.) est quod est dignum accusatione, & damnatione: veniale autem quod hominem usque in reatum perpetuæ mortis non gravat; verumtamen pœnam meretur; sed facile indulgetur.

De modis peccatorum, qui multipliciter assignantur.

MODI autem peccatorum varias in Scriptura habent distinctiones: in qua dicitur duobus modis peccatum committi, scilicet cupiditate, & timore, ut Augustinus tradit super illum locum Psalm. LXXIX. „Incensa igni, & suffossa:“ his enim duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi: & incensa igni dicit ea quæ ex cupiditate male incendente oriuntur; suffossa vero quæ ex timore male humiliante proveniunt: quod est quando quis cupit non cupienda, vel timet non timenda. Alibi vero dicitur peccatum fieri tribus modis, scilicet cogitatu, verbo, & opere. Unde Hieronymus super Ezechielem cap. XLIII. „Tria generalia delicta sunt quibus humanum genus subiacet: aut enim cogitatione, aut sermone, aut opere peccamus.“ His aliquando etiam quartus adjicitur modus, scilicet consuetudinis: quod in quadriduano Lazaro significatum est. Dicitur quoque homo peccare in Deum, in se, & in proximum. In Deum, cum de Deo male sentit, ut hæreticus; vel quæ Dei sunt usurpare præsumit, indigne participando sacramenta; vel quando nomen Dei pejerando contemptibile facit. In proximum peccat, cum proximum injuste lædit. In se vero, cum sibi, & non alii nocet.

Quomodo differant delictum, & peccatum.

VARIAM quoque appellationem habet: dicitur enim peccatum, & delictum: & delictum fortasse est, ut Augustinus ait in Quæstionibus Levitici quæst. XX. declinare à bono; peccatum est facere malum. Aliud

(1) *Al.* Quibus alii hæc duo respondent esse non peccata. (2) *Al.* intelligendum.

est enim declinare à bono, aliud est facere malum. Peccatum ergo est perpetratio mali, delictum desertio boni: quod & ipsum nomen ostendit. Quid enim aliud sonat delictum nisi derelictum? Et qui delinquit, quid derelinquit nisi bonum? Vel delictum est quod ignoranter fit; peccatum quod scienter committitur. Indifferenter tamen & peccatum nomine delicti, & delictum nomine peccati appellatur.

De septem vitiiis principalibus.

PRÆTEREA sciendum, septem esse vitia principalia, vel capitalia, ut Gregorius super Exodum (a) ait, scilicet inanem gloriam, iram, invidiam, accidiam, vel tristitiam, avaritiam, (2) gastrimargiam, luxuriam, quæ, (3) ut ait Joannes Chrysostomus, significata sunt in septem populis qui terram promissionis Israel promissam tenebant. De his quasi septem fontibus cupitæ animarum mortiferæ corruptelæ emanant; & dicuntur hæc capitalia, quia ex eis oriuntur omnia mala: nullum malum enim est, quod non ab aliquo horum originem trahat.

De superbia, quæ est radix omnis mali.

DE superbia tamen omnia mala oriuntur, & hæc, & alia: quia, ut ait Gregorius, (b) radix cuncti mali est superbia, de qua dicitur, Eccli. X. 15. „Initium omnis peccati (vel mali) est superbia:“ quæ est amor propriæ excellentiæ. Cujus quatuor sunt species, ut Gregorius (c) ait. Prima est, cum bonum quod habet quis, sibi attribuit. Secunda, cum credit à Deo esse datum, sed tamen pro suis meritis. Tertia, cum se jactat habere quod non habet. Quarta, cum, cæteris despectis, singulariter vult videri. Merito ergo radix omnis mali dicitur superbia. Huic autem videtur obviare quod ait Apostolus, I. Timoth. VI. 10. „Radix omnium malorum est cupiditas.“ Sed si radix omnium malorum cupiditas est: ergo superbiæ. Quomodo ergo superbia radix est, & initium omnis peccati?

Quo sensu utrumque dicatur radix omnium malorum, scilicet superbia, & cupiditas.

SED utrumque recte dictum esse intelligitur, si genera (4) peccatorum singulorum, non singula generum utraque locutione intelligantur includi. Nullum (5) quippe genus peccati est quod ex superbia interdum non proveniat; nullum etiam est quod ex cupiditate aliquando non descendat. Sunt enim nonnulli hominum qui ex cupiditate fiunt superbi, & aliqui ex superbia fiunt cupidi. Est enim, ut ait Augustinus, (d) homo qui non esset amator pecuniæ, nisi per hoc putaret se excellentiorem esse: ideoque, ut excellat, divitias cupit: tali ex superbia oboritur cupiditas: & est aliquis qui non amaret excellere, nisi putaret per hoc majores divitias habere: ideoque excellere laborat, quia divitias habere amat: huic innascitur superbia, id est amor excellentiæ ex cupiditate. Patet ergo quia ex superbia aliquando cupiditas, & ex cupiditate aliquando oritur superbia: & ideo de utraque recte dicitur, quod sit radix omnis mali.

DIVISIO PRIMÆ PARTIS TEXTUS.

POSTquam determinavit de peccato in generali, hic determinat de peccato in comparatione ad partes ejus: & dividitur in partes duas. In prima determinat diversas peccatorum partes, & modos; in secunda specialiter determinat de quodam peccato quod omnia alia transcendit, XLII. dist. Est præterea quoddam genus peccati cæteris gravius. Prima in duas. In prima inquit ea quæ possunt ad constitutionem unius peccati convenire, quasi integritia peccatum, & constituentia; in secunda prosequitur diversas peccatorum divisiones, ibi: *Modi autem peccatorum varias in Scriptura habent distinctiones.* Prima dividitur in duas. In prima inquit, an actio exterior, & voluntas conveniant ad constitutionem unius peccati; in secunda inquit, utrum adhuc sit aliquid aliud in peccato præter actum interiorem, & exteriorem, ibi: *Præterea solet quæri, cum ab aliquo perpetrato voluntate peccato, voluntas id agendi, & actio transierit... utrum illud peccatum, usquequo pœniteat, sit in eo.* Circa primum duo facit. Primo movet quæstionem;

secundo determinat eam, secundum diversorum opiniones, ibi: *Quidam dicunt unum esse peccatum.* Et hæc dividitur in tres, secundum tres objectiones, quibus una opinio contra aliam invenitur. Secunda incipit ibi: *Sed adhuc eisdem objicitur.* Tertia ibi: *Item adhuc quæstioni instant.* Præterea solet quæri, cum ab aliquo perpetrato voluntate peccato, voluntas id agendi, & actio transierit... utrum illud peccatum, usquequo pœniteat, sit in eo. Hic inquit utrum præter actum interiorem, & exteriorem sit aliquid aliud in peccato quod remaneat, actu transeunte; & circa hoc tria facit. Primo ostendit quod transeunte actu interiori, & exteriori, remaneat reatus; secundo ostendit quot modis reatus dicitur, ibi: *Reatus in Scriptura multipliciter accipitur;* tertio secundum reatus diversitatem assignat diversa genera peccatorum, ibi: *Duo enim sunt peccatorum genera.*

QUÆSTIO I.

HIC quinque quærentur. Primo. Si voluntas, & actus exterior sunt unum peccatum.

(a) Id est ingluviem ventris, seu gulam: al. gastrimargiam. (3) Nicolai: ut ait Isidorus: ad marginem autem notat: Ex cap. XVI. super Deuter. desumptum est: peccatam autem prius ex Chrysostomo notabatur. (4) *Al.* addit: omnium, forte omnia. (5) *Al.* ergo.

Ex EDIT. P. NICOL. (a) Nec in Exodum scripsit Gregorius, nec ibi Glossa tale quidpiam habet, cum nec enumerentur ibi septem gentes hic indicatæ, sed sex tantum Exod. XXI. II. Habetur autem Deut. VII. I. sine nomine Gregorii, quamvis ex illo paullo aliter desumitur Lib. XXXI. Moral. c. XVII. super illud Job XXXIX. Exhortationem ducum, & ululatum exercitus. (b) Lib. XXXI. Moral. cap. XVII. (c) Lib. XXIII. Moral. c. VII. (d) Colligitur ex Lib. XI. super Gen. ad lit. cap. XV. ubi sic illa duo conciliat quæ paullo supra ex Eccl. X. & I. ad Timoth. VI. indicata sunt, avaritiam generalem in Apostoli verbis intelligendam notans, qua quisque appetit aliquid amplius quam oportet propter excellentiam suam, & quemdam propriæ rei amorem.